

תורה ומידות טובות

פרשת שופטים | עלון מספר 233 | כניסת שבת: 19:10 (לנוהגים 40 דק' 18:50) יציאת שבת: גאונים: 20:00 ר"ת: 20:51

אורחות חיים

פעמים רבות סיפר לי מרן על הסבל שהעבר בחייו, והוא אף הזכיר זאת ברבים בהזדמנויות שונות, כמו בחתונות נכדיו: "מאז ומתמיד הייתי ביישן. בזמן שלמדתי בסלבודקה, הבחורים הלכו לאכול 'ימים' ('טעג') ואילו אני, בגלל היותי ביישן, לא יכולתי לאכול 'טעג', והסתפקתי במה שנושם צדקניות הביאו לבית המדרש - לחם יבש ממה שנשאר להן. מים היו שם... הייתי חיי במשך כל השבוע על לחם ומים. 'פ'ת במלח תאכל ומים במשורה תשתה'... יוצאת מן הכלל היתה השבת - בה חובה לאכול סעודה, הלכתי לבעלי בתים לאכול את שתי הסעודות, שלפי ההלכה חייבים לאכול, אך בסעודה שלישית, עליה נאמר: 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות' העדפתי להישאר רעב ולא ללכת לבעלי בתים. ישנתי בבית המדרש על ספסל, והנחתי בול עץ מתחת לראשי. מעולם לא היתה לי כרית... היה קר, ובא מישהו שהיה לו מעיל קרוע, ראה שאני קופא מקור, וכיסה אותי בו... מעולם לא היו לי נעליים שלמות. לא היה לי כסף להחליף סוליות, ונעשו בהן חורים. הנעליים גם היו קרועות ולבסוף נקרעו. אצבעותי יצאו מהנעליים... החליפה היתה מרופפת, חולצה היתה לי רק אחת, אותה כיבסתי בערב שבת, כדי שלשבת תהיה לי חולצה נקיה לכבוד שבת. במשך הזמן החולצה נקרעה... אך למרות כל זאת אמר לי מרן: 'אלו היו הימים הכי טובים שלי. הייתי שקוע כולי בלימוד ולא ידעתי דבר ממה שמתרחש בחוץ'... כבר בימי עלומי, בעודו נער צעיר, חי מרן את 'חיי העולם הבא'. ימים אלו היו ימים מאושרים, 'הימים הכי טובים שלי', יותר טובים מהימים שישב בכבודו של עולם, משום שהיה חי 'ימי שמים על הארץ'. הוא היה מאושר, כי 'עולם הזה' שלו לא היה 'עולם הזה', הוא היה כולו 'עולם הבא'. שמחת החיים מרן העיד על עצמו שלא היה לו יום אחד טוב בימי חייו, ובכל זאת הוא היה מלא וגדוש בשמחה. תמיד התפעלתי - ממש יצאתי מכללי - משמחת החיים של מרן, שאף השפיעה על כל סביבותיו. פעמים רבות נכנסתי אליו כשהיו כישלונות, ולא הצלחנו להעביר דברים שהיו את צפור נפשה של היהדות החרדית, או בזמנים בהם מצב רוחי היה ירוד בגלל סיבה כל שהיא. מיד כאשר נכנסתי לחדרו, עברה אלי שמחת החיים שלו. לפתע, כל הדאגות והצער שהעיקו עלי - כאילו לא היו. לא יכולתי להבין איך אפשר לדאוג! שמחתו של מרן דחתה כל דאגה ומועקה. כשביקר אצלו הנדיב הגדול ר' משה רייכמן, שזכה לתמוך ביד רחבה במוסדות התורה, אמר לו הרב שך: "אני מקנא בעוה"ב שלך, אך אתה יכול לקנא בעוה"ז שלי!" (מתוך 'צמח צדק' של גדולי התורה)

מענייני הפרשה

זאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" נזרנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

ומדריך בדרך החיים, וגוזר עליך מה שכתוב בתורה הקדושה (במדל טו, לט): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

וחז"ל פרושו את הפסוק ואמרו (במדל נה, ו), עין רואה ולב חומד, וכלי המעשה גומרים. וכן אמרו (ויזלמי נככות פ"א ה"ה), שהלב והעינים הם שני סרסורי החטא, דהיינו, שהם מביאים את החוטא לחטא, שהם מסרסרים ומקשרים אותם יחד בכלי המעשה.

ולכן צווח השופט ואומר, "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". וכן הדבר באוזניים, אמרו חז"ל במסכת כתובות (ה, א), אל ישמע אדם לאוזניו דברים בטלים, מפני שהם נכוות תחילה לאיברים. ופירש רש"י, מכיון שהם רכות ודקות ליכוות מכולם. ובפרט אם משמיע האדם ח"ו לאוזניו לשון הרע.

וכבר פסק הרמב"ם להלכה (נפק ג מהלכות תשועה הלכה ו), שבעלי לשון הרע אין להם חלק לעולם הבא, אלא נכרתין ואובדים ונידונים על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים והרמב"ם מכלילם עם המינים והאפיקורסים וכן את פיו ישמור האדם מכל שממר שח"ו לא יפתחהו לדבר אסור. וק"ו אם מדבר דברי כפירה, ועיקר האדם הוא הדיבור, כנאמר (נלאשית טז): "ויהי האדם לנפש חיה", והתרגום מתרגם לרוח ממללא, והיה זה כל תכלית האדם שיהיה הרוח מדבר.

וכן אם האדם מדבר דברים בטלים עובר על כל דיבור, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (יומא יט): "ודברת בם" (נכס"ה, ז) ולא בדברים בטלים. על אחת כמה וכמה בדברים האסורים, ועל הכל יש שופט, מה לראות ומה לשמוע, מה לדבר ומה לא לדבר.

אך מה יעשה השכל שישמעו אליו, כי אין השכל מכריח, הוא רק מייעץ או מצוה, ולא יותר, ועל זה הוסיף הכתוב, ואמר: "שופטים ושופטים תתן לך", דהיינו השופט הוא המוציא לפועל למכריח לעשות כפי גזירת השופט, ומי הוא השופט, הוא היראת שמים, שעל ידי יראת שמים יכול האדם להכריח את עצמו לשמוע אל השופט, הוא השכל אשר לו, כי השכל לא נעלם גם מהרשעים, כי יודעים הרשעים שדרכם למיתה, ובכל זאת נשארים ברשעותם.

כדאייתא במסכת שבת (לא): יודעים הרשעים וכו', ויש להם חלב על כלם. ופירש רש"י (נל"ה זה לכנס), כליותיהם מחופין בחלבם מהשיב אל כליותיהם מחשבת סופן פירושו, שהכליות הם יועצות לאדם מה לעשות וכדאייתא במסכת ברכות (סא), אבל אצל הרשעים לא נשמע קולן על ידי החלב המכסה אותם ומטמטמן.

וזהו פירוש הפסוק: "שופטים ושופטים תתן לך", בלשון יחיד, שכל יחיד ויחיד צריך קודם את השופט, ואח"כ שופט, ובכל שערך בכל שער ושער כיצד להשתמש בו, ולהתנהג בו כל ימי חייו.

שופטים ושופטים תתן לך וכו', וכו'. הנה בסוף פרשת ראה (לעיל טז, טז) נאמר: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך", מדוע הסמיכה התורה את פרשת שופטים לענין של שלש רגלים?

יובן על פי מה שנאמר (ישעיה א, יב): "כי תבואו לראות פני גוי'. מי בקש זאת מידכם וגו'. חדשכם ומועדיכם שנאה נפשי וגו', רחצו הזכו דרשו משפט" וגו'. ועפ"ז אפשר להסביר את סמיכות הפרשיות בדרך רמז, אומר הקב"ה לעם ישראל, אימתי אני רוצה בראיית פניכם, כאשר "שופטים ושופטים תתן לך וגו', ושפטו את העם משפט צדק", אבל בלא זה, איני חפץ.

שופטים ושופטים תתן לך וכו', וכו'. איתא במדרש (נכס"ה נה, ז), משל למלך שהיו לו הרבה בנים, והיה אוהב את בנו הקטן יותר מכולם. וכן היה לו פרדסים רבים, והיה מיקר פרדס אחד מהאחרים. אמר המלך, נותן אני אתן את הפרדס הזה שאני אוהבו מכל אשר לי, לבני הקטן שאני אוהבו מכל בני. כך אמר הקב"ה, מכל האומות שבראתי איני אוהב אלא את עם ישראל, שנאמר (הושע יא, א): "כי נער ישראל ואהבה", ומכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין שנאמר (ישעיה סא, ח): "כי אני ה' אוהב משפט", נותן אני מה שאני אוהב, לעם שאני אוהב, הוי "שופטים ושופטים תתן לך".

ודברי המדרש טעונים ביאור, דהרי אמרינן במסכת סנהדרין (נו), שגם בני נח נצטוו על הדין, ולא רק ישראל? אלא נראה לפרש, שאומות העולם נצטוו על דינים שייסכימו עליהם חוקי המדינה, כדי שלא יהיה העולם שייסכימו עליהם חוקי מדינה יש חוקים מיוחדים, אבל אינם מושמטים על פי דין תורה, אבל עם ישראל בכל מקום שהם, תורה אחת ומשפט אחד להם, משפט כזה אוהב הקב"ה, ונתנו לישראל.

שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך וכו', וכו'. פירש השל"ה הקדוש (נפש שופטים, פו ע"א), דכאן רמז על האדם עצמו, דהנה ידוע דיש לאדם שבעה שערים, שמשם יכול לצאת חס ושלום לאבדון, ולהיפך במידה טובה המרובה, לעלות בהם מעלה אחר מעלה. והם שתי העינים - לראות, ושתי האוזניים - לשמוע, ושני הנחיריים בחוטם - להריח, והפה - לדבר.

ובא הכתוב לומר לך שלא תפתח את עיניך לרוחה ללא חשבון והוראה מאת השופט, אלא דע ותתבונן קודם שתפתח את עיניך, לראות כאילו אתה עומד לפני השופט, ומחכה למשפט אשר יוציא, ומה יצוה עליך, ויכול להיות שיצוך שלא תפתח את העינים כלל, ואז תצטרך לסגורם, ולא לתור אחר העיניים. ואם יצוה לך לפותחם, אתה צריך לפותחם.

ומי הוא השופט הזה, הוי אומר זה השכל והדעת שנתן לך בוראך, אשר הוא בקרבך. והיא הנשמה המשכלת, וכמו שכתוב (נלאשית ג, ז): "ויוצר ה' אלקים את האדם ויפח באפיו נשמת חיים", והשכל הזה שופטך ומזהירך, מצוך

דעת גדולי רבותינו - חכם עדיף מנביא

ראוי לציין בנבואה הנ"ל את הביטוי "ישגו צאני" מכאן ראייה כי הדור כולו מלבד הרועים יחשב לפני השי"ת כשוגג, כי לכל העם בשגגה. אלמלא הרועים המהויים מחיפה של רזאל בין ישראל לאביהם שבשמים, לא מן הנמנע היה להחזיר את הדור לתורה, המורים, המדריכים, הסופרים, מנהיגי המפלגות, הם הם המעכבים בעד קרן אור של תורה שתחדור למחשכי הלבבות.

להם תורה משלהם, חכמי תורה משלהם, גדולי תורה משלהם, באמצעות תורה חדשה ומצוות חדשות משלימים הם את החושך במוחות ובלבבות. כדאי לציין כי אם ניתנת הזדמנות בלתי רגילה להמון העם לשמוע דברי תורת אמת, שותים הם בצמא את הדברים, אבל הרועים מביאים לעם אבנים תחת מרגליות, במקום השקפות תורניות.

מוסרים לקוראים ולשומעים הקשפות כפירה, בדחנות, ליצנות, ומנה של נבול פה, משמשים חומר קריאה ושמיעה מעולה ביותר אלה הם הרועים אשר אותם חזה הנביא דורנו (עקבא דמשיחא להגרי"א וסרמן ז"ק"ל הי"ד)

אינם רועים את הצאן, אלא את עצמם. הצאן תועה על כל הר וגבע טרף לשיני חיות שדה, ואין דורש ואין מבקש.

על כן אומר הקב"ה – "אשביט את הרועים מרעות, ואנכי בעצמי ארעה צאני". מה אעשה לצאן מרעיתי – (א) את האובדת אבקש. (ב) ואת הנידחת אשיב. (ג) ולנשברת אחבש.

כדאי לעיין בהסדרת דרגות התהליך הזה, ראשית כל את האובדת אבקש, האנשים אשר אבות אבותיהם ואמות אימותיהם המירו את דתם לפני 120-130 שנה, יבדקו בספר יחוסיהם ויקבע מוצאם ה"לא ארי", על קדקדם יוכו וברורות יאמר להם: דעו כי יהודים אתם ויהודים גם תשארו בעל כרחכם.

במדינה אשר רק יהודי אחד בה על כל אלף גויים, גם שם יבקשו את היהודים, יבקשו וגם ימצאו. למצב זה הגענו כיום, התהליך בדגרתו זו טרם נשלם עדיין, במהירות רבה מתפשט הוא ממדינה למדינה. ...

יחזקאל (לו) משרטט תמונה נאמנה של דור עקבתא דמשיחא ורועיו של הדור ההוא, מחלק הוא את אנשי הדור לחמישה סוגים נבדלים במובן רוחני,

ואלה הם: (א) נחלים. (ב) חולים. (ג) נשברים. (ד) נדחים. (ה) אובדים. שלושה הסוגים האחרונים, מסמלים 'ג' מיני מומרים. סוג הנשברים, מסמל מומרים הנבדלים מכלל ישראל באשר פרקו מעל עצמם עול מצוה אחת או מצוות אחדות שבתורה, ועל כנון אלה אומר מוילנא כי "מומר לדבר אחד, הרי הוא מחוסר איבר בנפשו"

הנדחים והאובדים, הרי הם מומרים לכל התורה כולה, אלא שבעוד שהנדחים הינם כופרים דהיינו משומדים המעורבים עדיין עם כלל ישראל, מסמל סוג האובדים מומרים שנתערבו בגויים, עד כי נשכח מוצאם היהודי מלב.

הרועים אשר על הצאן פרנסתם "החלב תאכלו והצמר תלבשו" ומחובתם לדאוג לצאן, מועלים בתפקידם זה,

סיפור לשבת - מה קורה לאדם ששקוע בדמיונותיו...

רק נסיעה קצרה. בליבי התרעמתי עליו מאד: מה החוצפה הזאת לגבות מחיר מלא של נסיעה?... אבל לא הייתה לי ברירה, הרי אם ארד ואקח מונית - לא יעלה לי פחות... מה גם שעוד שניים שעלו אחרי שילמו את המחיר המלא, בלא אומר דברים.

לקח לי בדיוק חצי דקה, בסיבוב בכביש הראשי, להבין שהאוטובוס הזה נוסע לירושלים... הרהרתי: למה לא קלטתי את זה מוקדם, והרי כמה נורות אדומות היו אמורות להידלק אצלי? אולי אולי לא הראשון אמר שאין סיכוי - איך השני הסכים כל כך בקלות? בנוסף, למה שנהג ייקח מחיר מופרז? ולמה הנוסעים שעלו אחרי שילמו בלי אומר דברים?

והבנתי: הייתי מרוכז אך ורק בעצמי! לנגד עיני היה רק דבר אחד: אני צריך להגיע לבני ברק! משום כך לא התייחסתי לכל האיתותים והנורות האדומות שמשסביבי. זוהי כוחה של נגיעה אישית. אדם לא יכול לראות את האמת מחמתה! לכל הפחות כן הרווחתי דבר אחד: במחלף לוד רמלה ירדתי ושמתי פני חזרה לבני ברק. לחופה לא הגעתי, אבל לשיעור הגעתי, והיה לי שיעור מן המוכן! סיפורתי להם את כל הקורות אותי, ואמרתי שזהו היסוד הגדול ל"שלום בית".

הבעיה הגדולה בשלום בית מתחילה בכך שכל אחד - מכח הנגיעה האישיות שלו - סבור שהוא הצודק. הוא מרוכז בעצמו ולא מחפש את האמת. אם כל צד היה מסוגל לראות את האמת, ולהבין גם את הצד השני - שלום הבית היה פורח ומשגשג. וזהו מה שפתחנו: אדם צריך לשים על עצמו שופטים ושוטרים כדי לשפוט משפט אמת. והדרך להצליח בכך היא על ידי לימוד התורה הקדושה, שמחנכת ומאמנת אותנו לחתור להגיע לאמת הצרופה, בלי לותר על קוצו של יו"ד.

אגב, לסיפור הזה היתה עוד תוספת מפליאה: בעודי מתיישב באוטובוס, מהרהר בתובנה שעלתה בליבי, ניגש אלי בחור ושאל אותי: "כבודו הוא הרב שכתב?" משהשבתי בחיוב, הוא אמר: "שתבח שמו הגדול! ממש לא יאמן כי יסופר. אני מחפש כבר שלושה שבועות את הרב ולא הצלחתי לתפוס אותו".

הוא רצה להתייעץ איתי בנוגע לשידוך שהוצע לו, ובהשגחה פרטית מופלאה הוא פגש אותי באוטובוס הזה ויכלונו לשוחח בנחת ובישוב הדעת. ממש פלאי פלאים אין הקב"ה מנהל את העולם. בנסיעה - שכלל לא היתה אמורה להיות - הרווחנו שנינו: אני, כאמור, הרווחתי שיעור מן המוכן, והוא הרויח לפגוש אותי כפי שביקש. (מתוך "אריה שאג" - ספר דברים)

אנשים רצים - כמו יונים - אל המלכודת בגלל דמיונות כוזבים.

קרה לי סיפור מעניין שתובנה בצידי: עברתי עם מונית באחד מרחובות ירושלים, ולפתע הבחנתי בילדה קטנה כבת חמש, עומדת במדרכה בצד הכביש, ובוכה. חשבתי שהיא רוצה שיעבירו אותה את הכביש, וביקשתי מנהג המונית שיעצור לרגע. ניגשתי אליה והצעתי לה שאעביר אותה, אך היא השיבה שהגן שלה בצד הזה והיא איננה צריכה לעבור את הכביש כדי להגיע אליו.

"אם כן למה את בוכה?", שאלתי אותה. "ערבי הרים אבן גדולה ורצה לזרוק עלי", השיבה. מה התברר? בסמוך עשו שיפוצים באחד הבתים, וערבי השליך פסולת בנייה לתוך מכולת אשפה שעמדה שם. הילדה היתה בטוחה שהערבי התכוון לזרוק עליה... ואני העליתי מן הסיפור הזה תובנה פשוטה וחשובה: אדם שם את עצמו במרכז העולם, ומפתח דמיונות שכל מה שסביבו קשור אליו...

אסיים בסיפור מעניין נוסף עם תובנה דומה: היה עלי להגיע מראשון לציון לבני ברק, לחופה שנועדה לשעה רבע לשמונה, ולאחר מכן, בשעה תשע, הזמנתי למסור שיעור בנושא שלום בית. עמדו לפני שתי אפשרויות: או לנסוע בקו מאה שישים וארבע, שאמור היה להגיע לתחנה בדקה הקרובה, אבל הוא מגיע רק עד צומת קוקה קולה, או לחכות לקו שלוש מאות ושבע עשרה שנכנס לתוך בני ברק, אבל הוא אמור להגיע לתחנה רק בעוד רבע שעה.

החלטתי לנסוע בקו מאה שישים וארבע. כשהגענו לתחנה שבמסוף תל השומר, הבחנתי בקו ארבע מאות שעומד לפנינו. באותה תחנה, גם הוא לכיוון בני ברק. המסוף היה עדיין חדש ולא הייתי בקי באוטובוסים שנוסעים שם. הייתי בטוח שהאוטובוס קו ארבע מאות שלפנינו נוסע לבני ברק, נגשתי לנהג וביקשתי שיעשה לי טובה: "תמתין לי רבע דקה, אני רוצה לבקש מהנהג שלפנינו שיעלה אותי לבני ברק, ואם יסרב אני חוזר אלך". תשובתו היתה: "אין סיכוי שהוא ייקח אותך, אבל אני מוכן לחכות".

הודיתי לו ורצתי לקו ארבע מאות. שאלתי את הנהג: "אני יכול בבקשה לנסוע איתך?" - "בכבוד, בשמחה. תעלה..." סימנתי לנהג שמאחורה שאני נשאר באוטובוס הזה, והוא הפליג לדרכו. שאלתי את הנהג: "כמה עלי לשלם?" "הוא נקב בסכום של נסיעה שלימה מירושלים לבני ברק, למרות שנותרה

נראה שהשקר משתלם. ולהפך: מי שלא לומד תורה מתרגל לחיות בשקר, כשנראה לו משתלם.

הגמרא אומרת (סוטה מז ע"ג): "משרבו בעלי הנאה - נתעוותו הדינים, ונתקלקלו המעשים, ואין נוח בעולם". ומפרש רש"י: "שמתוך שהם בעלי הנאה אין מטריחים עצמם לעיין בדין ובאיסור והיתר להורות לציבור, ומתוך כך נתקלקלו מעשיהם, וכיון שכן, אין לקב"ה נחת רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו". לעצלנים אין כח לברר כל סוגיה עד הסוף, משום כך הם לא מתרגלים לחפש את האמת המוחלטת, וממילא מתעוותים הדינים ומתקלקלים המעשים.

החזון איש בספרו 'אמונה וביטחון' (חלק א' אות ח) כותב: "ענין הדמיון הוא כח נאצל מן השכל, והוא שטחי, בלתי עיוני, וטבעו לשכנע את האדם, ולאסור את ליבו שלא יחשוב נגד דמיונו". בשכלו - אדם מבין היטב שהדמיונות אינם ברי סמך. דא עקא, הדמיון הוא תוקפן גדול, ולא מאפשר לאדם להפעיל את השכל ולחשוב אחרת ממנו. וכך, הדמיון מתעתע באדם והופך אותו להיות מכור אליו. הוא נוהה אחריו ולא מאפשר לשכל להציג לאדם את האמת האחרת. לא פלא שאנשים רבים, מתנצחים, משקרים ושאר מרעין בישין, כי מורה דרכם הוא הדמיון שמורה להם שהצדק לצידם, ומשתלם להם להגיב ולריב, כדי להוציא את צדקתם לאור. נורא נוראות להתוודע למקרים רבים, שאנשים פשוט נפלו לבור תחתיות בעיניים של דמיונות. אנשים פשוט את הרגל כשהציגו בפניהם מצגות שואו על רווחים דמיוניים, והם מכרו את ביתם כדי להשקיע את כספם בחלומות באספמיא, כולם עורבא פרח.

פעם אחת נכנסתי למרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, וסיפורתי לו על קבוצת משקיפים כאלו באנגליה, שהשקיעו את כל מה שיש להם באיזשהו עסק שנתן להם, בהתחלה, שלושים אחוזי רווח, וכך רכש את אמונם. הם גייסו כספים מבני משפחה ומחברים כדי להשקיע, וביום מן הימים התברר להם שאיבדו את הכל. מאה ושמונים מיליון שטרלינג!

הרב שטיינמן קרא בעצב את הפסוק (ישעיהו ס, ח): "מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם".

מעיוני המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

אדם שנטל חפץ בלא רשות הבעלים והניחו במקום נסויים ובא אחר ונתנו במקום שניזוק החפץ מי צריך לשלם על הנזק?!

ההנאה שלו, מתחייב באחריות. אך שואל שלא מדעת גמור, בדבר שהבעלים מקפידים על נטילתו, דינו ככל הגזלנים שמתחייבים משעת משיכה. והוכחתו, היא ממה שמרן השו"ע כשהביא דין שואל שלא מדעת בסי' שנו"ט, לא חילק בה.

אמנם הגרעק"א בגליון (ח"מ סי' ל"ב ס"ב) הבין שלדעת מרן השו"ע, כל שואל שלא מדעת גם בדבר שמקפידים, אינו מתחייב אלא בשעת תשיש. וכן משמע בדברי הסמ"ע ובאר הגולה, והנימוק"י הוא דיעה החולקת על השו"ע. ועיין בנתיבות המשפט (צילאוריס סי' שמו"א סק"ה, וסי' שמו"א סק"ד) שהביא את דברי התוס' (ב"מ מ"א: ב"ד"ה חל"ה) שהשואל שלא מדעת אינו מתחייב במשיכתו אלא

משעת תשיש, והנתיבות המשפט שם מדבר בשואל שלא מדעת גמור, בדבר שהבעלים מקפידים עליו, ומשמע מדבריו שפסק להלכה כדעת התוס'. ולכאורה קצת קשה, שדבריו סתרי אהדדי, ועדיין צ"ע.

ועיין עוד ברע"א שם, שהביא את דברי המחנה אפרים, שחילק בין שומר שהחפץ נמצא במקום שהבעלים הניחוהו, שלא נעשה גזלן כל זמן שלא השתמש בו, לבין שואל שלא מדעת שנטלו מרשות הבעלים, שאז במשיכתו נחשב כגזלן. ולכאורה יוצא בניד"ד שאין לחייבו מדין שואל שלא מדעת כל זמן שלא השתמש בחפץ, מכיון שיש כמה פוסקים דס"ל הכי. וכמו כן יתכן לומר לפי חילוקו של המחנה אפרים יש לפוטרו בניד"ד, מחמת שלא הוציאו מרשות בעלים, שהרי לא הוציאו מהבנין של המוסד, רק העבירו מחדר לחדר. ועדיין צ"ע.

והנה יש לברר בשיטת התוס' שהביאם נתיבות המשפט (ב"ב גזילה סי' שמו"א סק"ה) שפטרו שואל שלא מדעת כל זמן שלא השתמש בחפץ, מהי כוונתם, האם כוונתם שאינו נעשה גזלן ע"י המשיכה אלא ע"י השמוש, או שכוונתם שע"י משיכה גרידא לא נעשה גזלן, אך כשמצטרף עימה גם השימוש נעשה גזלן למפרע משעת משיכה. ראשית, יש לנו לברר מה הדין בשואל מדעת, האם מתחייב ע"י תשיש בלחוד, ואח"כ נדון בשואל שלא מדעת.

והנה לגבי שואל מדעת כתב הנתיבות המשפט (ח"מ סי' ש"מ סק"ה) שמתחייב באונסים ע"י שמוש לבד אפילו ללא קנין נוסף, והסביר שהטעם הוא שמכיון שמקבל הנאה מהבעלים בעצם השימוש, נחשב כקבלת כסף, ודעתו להשתעבד לו בתמורה את כל חיובי התורה. ונראה מדבריו שהבין שעצם השימוש בחפץ אינה סיבה כשלעצמה לחייב באונסים, רק מפני שנחשב שיש כאן קבלת הנאה מהבעלים, תמורתה מחייב את עצמו באחריות. ולכאורה נראה שסברא זו אינה שייכת בשואל שלא מדעת לעשותו גזלן, שהרי לא נתנו לו הבעלים כל הנאה לעשות בממונם, ולגבי גזלן צריך קנין גמור במשיכה והגבהה, שעל ידם נעשה גזלן, וא"כ על כרחך צריך לומר שאכן השימוש עצמו אינו עושה אותו לגזלן, אלא שע"י השמוש נעשה גזלן למפרע משעת המשיכה. אמנם יתכן לומר ולדון, תמחיב את מי ששואל שלא מדעת, זהו עצם השימוש שזהו מעשה הקנין, שע"י הוא נעשה גזלן.

שאלה: ישיבה שנתנה בהשאלה את חדרו הלינה, וחדר האוכל, ופולטה לחימום האוכל, למשפחה לשם שבת חתן. והנה אחד הבחורים לקח מגבת (ללא קבלת רשות מהנהלת הישיבה) והניחה במטבח כדי לעטוף בה את הסירים, ובא בחור אחר הניח את המגבת על פולטה ונחרחה המגבת, האם חייבים לשלם על המגבת?! ואם נאמר שיש חיוב תשלום, על מי מוטל החיוב על מי שהביא את המגבת למטבח ללא רשות, או על מי שהניח את המגבת על הפולטה שבצעם הנזק נגרם על ידו?!

תשובה: מקור דין זה בגמ' (ב"מ מ"א, ו"ב פה.), ובראשונים (סס), ובהרמב"ם (פ"ג מהל' גזילה הל' ט"ו-ט"ז), ובמגיד משנה שם כתב וז"ל: עיקר המחלוקת בהמוכר את הספינה (ל"ג פ"ח) דרבי יהודה וחכמים ופסק כחכמים וכן כתב הרב ז"ל בהלכות שם ובפרק המפקיד במציא (ל"ג מ"ג), עכ"ל: וכן הוא בטור ושו"ע (ח"מ סי' ש"ט ס"ה, וסי' שס"ז ס"ג, וסי' ל"ב ס"א, וסי' שמו"א, וסי' שמו"א).

והנה מרן בשו"ע (ח"מ סי' ש"ט ס"ב) פסק שהשואל שלא מדעת נקרא גזלן, ועפ"י נפסק בשו"ע (ח"מ סי' שס"ו ס"ג) שהנוטל כלי שלא בידיעת בעליו חייב באחריות עד שיחזירו לבעלים. וא"כ לכאורה בניד"ד שלקח את המגבת ללא נטילת רשות, חייב אפילו באנסים כדן שואל שלא מדעת, ואינו יכול לטעון ולומר שהאנשים אינם מקפידים על לקחת המגבת ללא רשות ויחשב כגזלן בשוגג, והטעם הוא, שדרך בני אדם להקפיד על זה מפני נזקים או לכלוך שנגרמים למגבת, וכן לפעמים בעל המגבת צריך להשתמש בה, ובודאי שהיה צריך לחשוש לכך ולבקש רשות ממנו. ואפילו לצד שהוא חושב שלא מקפידים עליו, בכל אופן יהיה דינו כשואל ויהיה חייב.

והנה פסק מרן השו"ע (ח"מ סי' ל"ב ס"א) וז"ל: אין הנפקד רשאי לשלוח די בפקדון. ואם שלח בו יד, אפילו אינו מכיון לגזולו, אלא להשתמש בו, קם ליה ברשותיה וחייב באונסים אף על פי שעדיין לא נשתמש בו, דשליחות זו אינה צריכה חסרון, רק שיגביהה כדי להשתמש בה בתשיש שמחסרו, אז חייב כאילו חסרו. אבל אם הגביהו לעשות בו תשיש שאינו מחסרו, אינו חייב משעת הגבהה אלא משעת תשיש, ולא משום שליחות יד, שהרי אינו שולח בו יד כיון שאינו מחסרו, אלא מפני שהוא שואל שלא מדעת דהוי כגזלן, עכ"ל.

וכתב הסמ"ע (סס, סק"ג) וז"ל: **אלא משעת תשיש כו' עד שהוא שואל שלא מדעת.** דקדק וכתב שלא מדעת, דאילו שואל מדעת נתחייב באונסין משעה שמשכה מבית בעליה אף על פי שעדיין לא נשתמש בה ולא הגביהה להשתמש בה, והטעם כתבו התוס' (ב"מ מ"א ע"ב ד"ה חל"ה), דבשאלה מדעת, כיון דמדעתו להשתמש בו למחר או ליומא אחרא, [כש]שאלה ומשכה מבית בעלים ה"ל כאילו כבר שימש בה, משא"כ זה שהופקד בידו כדי שיהא מונח אצלו בלא שימוש, כל שלא שימש בה ה"ל ברשות בעליה כיון שאינו עומד לשימוש, ועיין פרישה [סעיף ל"ז], עכ"ל:

ובנתיבות המשפט (סס, צילאוריס סק"ה, וסק"ג) הסביר את זה עפ"י הנימוק"י, שדין זה אינו אלא בדבר שאין הבעלים מקפידים על השימוש בו שאז אינו נידון כגזלן אלא כשואל שלא מדעת, אלא שבזה שונה משואל מדעת, שהבעלים מקנים לו השימוש במשיכתו, ולכן מתחייב על ידו באונסים, משא"כ שואל זה שנטל בלא רשות ואין לו קנין בחפץ, אין משמעות למשיכה, ורק ע"י התחלת השימוש אינו זוכה בקנין בחפץ, מ"מ כיון שכל

ונראה להביא ראיה מדברי משפט (סי' ש"מ סק"ו) שכתב ע"ד הנתיבות המשפט שהבאתיו לעיל, שלא היה לו לבאר ששואל שמשמש מתחייב מפני שהנאתו נחשבת לכסף, אלא שקונה ע"י שימוש אפילו לענין חזרה שלא יוכלו הבעלים לחזור בהם [וממילא נחשב שואל גמור לחייבו באונסים] וכדאיתא בגמ' (ב"מ ל"ט). "...א"ר הונא השואל קרדום מתבירו, ביקע בו קנאו" שדוקא ע"י ביקועו קונה שלא יכול לחזור בו ולא ע"י משיכתו, ולכן אפילו לדין דקיי"ל שתיקנו משיכה בשומרים לענין חזרה, מ"מ גם תשיש מועיל כדבר הונא, וכיון שקנאו לענין חזרה, מתחייב באונסים. וכ"כ עוד פוסקים לחייב שואל שלא מדעת ע"י שימוש בלבד.

אמנם המעיין בדברי משפט יראה, שלא בא לומר שכל הקנין של שואל שלא מדעת שנעשה ע"י גזלן הוא רק ע"י שימוש, דנימא שזו הדרך היחידה לעשותו גזלן, אלא שחידש לנו שאפילו ע"י שמוש בלא משיכה מתחייב באונסים. וכן משמע מדבריו בסי' רצ"ב, וכן הוא בדברי חיים (הל' שומרים סי' ט') ובאמרי בינה (הל' הלואה סי' פ"ז) שכתבו ששואל שלא מדעת דינו כשואל מדעת ואינו נעשה גזלן ע"י תשיש בלבד. ובעל כרחו לומר, שהבינו שקניינו הוא המשיכה, אמנם יש תנאי של שמוש, שבלי שמוש אין משמעות למשיכתו, וכשמשתמש נעשה גזלן למפרע.

וא"כ נראה בניד"ד שאם אירע אונס והמגבת נשרפה או אבדה, שיהא לחייב את הראשון מדין שואל שלא מדעת, מכיון שהוא עשה את פעולת המשיכה של המגבת, וכן בפועל נעשה בה שימוש מכח לקיחתו, אפילו שהוא בעצמו לא השתמש במגבת. וכן השני, שהניח את המגבת על הפולטה אינו שולחו מכיון שאין שליח לדבר עבירה, אין צורך בכך שהרי הראשון עשה פעולת משיכה שהוא קנין, ובפועל נעשה שימוש במגבת שזהו היתת מטרת לקיחתו, ואם כן נעשה גזלן למפרע ע"י המשיכה. ושונה משואל שלא מדעת שכלל לא נשתמש, שעדיין אין משמעות למשיכתו.

והנה לגבי השני שהניח את המגבת על הפולטה והסירים, וידע שהראשון נטלה שלא ברשות, צריכים לדון אם יש לחייבו מדין שואל שלא מדעת. ומצינו לנתיבות המשפט (סי' ש"מ) שכתב שאפילו גזלן גמור, כל שלא נתיימשו הבעלים, החפץ עדיין ברשותם, וכל המשתמש בהם כאשר יודע שהם גזולים, נעשה גזלן כשואל שלא מדעת וחייב באונסים. וא"כ יש מקום לחייב באונסים גם את השני שהניח את המגבת על הפולטה, וא"כ לכאורה גם הראשון חייב וגם השני חייב, וקיי"ל רצה, מזה גובה, רצה, מזה גובה.

אמנם דין זה אינו פשוט כ"כ ולא מוסכם לכו"ע, שהרי כתב הקצות החושן (סי' ל"ד סק"ג) שאין שייך להיות גזלן שני על אותו חפץ, מכיון שמיד שנגב החפץ יצא מרשות בעליו, ולא שייך לחייב עליו שוב מדין גזילה. ואפילו הגנב עצמו או אחר שיזיקו או יכלו הגנבה, אינם חייבים אלא מדין מזיק. וכתב עוד שם קצות החושן במשובב נתיבות, שגם אם הגנב או אחר ישתמשו בחפץ, אין לחייבם כגביה חדשה. ולפי"ז לכאורה יש לפטור את השני מדין שואל שלא מדעת.

אמנם הנתיבות המשפט שם חלק על הקצות החושן, ודעתו שכל שמוסיף הגנב או אחר בגביה ע"י שמוש או שינוי, יתכן לחייבו משום גביה חדשה. והרבה אחרונים חלקו על הקצות החושן, ודעתם כדעת הנתיבות המשפט, והינה מחלוקת אחרונים ובפשוט אפשר לומר "קיים ל", וא"כ יוכל טעון קים לי כסברת הקצות החושן. אמנם, נראה לומר שכל דברי הקצות החושן הם דוקא בגזילה גמורה שיצאה

נקודות אור | סיפורים של תיקון מיזות | אנשים שחזרו לכור מחצבתם | וחיזוק לאלו שעדיין...

וכיום הוא אברך יקר. שנים רבות לאחר אותה תקופה, אמר לי האברך הזה: "תדע, שאילולא אותן טפיחות שכם, אם לא

אותם 'שלום עליכם' שהיית מקבל אותי, ספק אם הייתי היום"... הביטו וראו וואס א קלאפ אין פלייזע קען מאכן, וואס א שמייכל קען מאכן, (מה טפיחה על השכם יכולה לעשות... מה חיוך יכול לעשות...) להציל נפש ישראל מרדת שחת!

סיפר אחד ממקורבי הגאון רבי אליעזר מן שך זצ"ל, שהוא יודע את הסיבה מדוע ביטל מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א את הנסיעה הקבועה שלו בין הזמנים לעיר הקודש צפת, וכך היה סיפור הדברים: היה זה לפני כמה שנים, כשלפני חופשת בין הזמנים של חודש אב, הגיע הלה למעונו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א. לפני כניסתו ניגש אליו מקורבו של הגר"ח ואמר לו: "הואיל ורבינו אוהב לשמוע לעתים עובדות ומעשי רב מגדולי ישראל, אולי תספר לו סיפור או שניים ממה שראו עיניך אצל מרן הרב שך זצ"ל?" נכנס הלה לחדרו של מרן הגר"ח שליט"א וסיפר לו: "פעם שאלתי את מרן הרב שך, מדוע לעולם אינו יוצא לחופשת בין הזמנים, והרי ממילא אין מסירת שיעורים בישיבה? השיב לי מרן: 'לאנשים יש צרות רבות. אני יושב בביתי ולפעמים באים אלי אנשים לבקש עזרה ותושייה, לחלק מהם אני יכול לעזור ולחלק גדול אינני יכול לעזור, אבל בכל זאת, עצם הדבר שיש להם היכן לשפוך את הלב, זה מנחם אותם ועוזר להם, אם אסע לנופש ולא אהיה בביתי, ויבואו אנשים ולא ימצאו אותי בבית, הרי המועקה תישאר במקומה... איך אני יכול לעשות זאת?". כששמע מרן הגר"ח שליט"א את הדברים הודיע אף הוא: "אם כך, מעתה ואילך לא נוסעים יותר לבין הזמנים, ונשארים כאן כדי לעזור לאנשים לשאת סבלם בבואם לכאן!"... (מסודר 'נועם שכי' - מכן לפירוש לשלמה)

גדולה. כששמע הרבי את דבריהם נענה בענוותנותו ואמר בתמימה: "הוא הגיע אלי? - הוא הגיע להשתתף בסעודת היארצייט של המאור עינים"...

לפני שנים רבות, הייתי רגיל להגיע לישיבת 'אור חדש' כאן בעירנו לייקווד, והייתי לומד עם בחורים כפי מסת הצורך. יום אחד הגיע תלמיד חדש להיכל הישיבה. הבחור הוא כמעט ולא פתח פיו, כאילו בא וישב על מקומו, לא התעניין בנעשה סביבו ולא הסתכל על שום חבר, ואף אלו שהיו מנסים להתחבר אליו לא יכלו לו. הנהלת הישיבה החליטה להטיל עלי עבודת הקודש, שאנסה להתחבר אליו, ללמוד עמו ולדובבו ולהכניסו בין החברים כאחד מן החבורה. לאחר כמה דקות שישבתי אתו, ראיתי שאין עבודתי ללמדו תורה. בעל כשרון נפלא היה, ואינו נזקק לעזרה כדי להבין לימודו, מה שכן ראיתי, זה שהבחור צריך לקצת חיזוק. כל היום ישב שבור ומדוכא מכונס בתוך עצמו, ובכיליון עינים ציפה לקורטוב תשומת לב, ולכן החלטתי שבעז"ה נתחיל להשלים לו את החסר הזה. בכל יום ויום בתחילת הסדר, כשהיה נכנס להיכל הישיבה, הייתי מקבל פניו מיט א ברייטן "שלום עליכם", ולאחר שטפחתי קלות על שכמו, שאלתי בשלומו ואין הוא מרגיש, מה חסר לו ואין עבר עליו הלילה. הייתי מזמין אותו לסעוד סעודת שבת אצלי בבית, והיה מרגיש את עצמו ממש כבן בית. בני המשפחה היו קוראים לו בשמו, ונתנו לו ההרגשה שאנחנו מאושרים משהותו בביתנו. גם הייתי מעודד את חבריו בכל עת ששיימו אליו לב ויקרבו אותו. כמוכן, שתן תקופה קצרה ממש, נהפך והיה לאיש אחר, פניו נעשו מאירות, מלאות חיות ורענונות, ומפיקות אושר ושמחת חיים, וקמעה קמעה נעמד על רגליו עד שהיה לאחד מן המניין. בחור חשוב ובעל שם טוב, ולאחר זמן מה הקים בית נאמן בישראל,

לכבוד שמחת החתונה של בני הרב צבי הירש נ"ו יצא לאור ספר 'נועם שיח' חלק ב', ואחד העניינים הנידונים שם,

הוא מגודל מעלת אמירת 'א' גוט ווארט' להשני. הבאנו את דברי הרה"ק ה'בית אברהם' מסלאנים ז"ע, על הנוסח שאנו אומרים בליל שבת קודש בברכת מעין שבע: "מחיה מתים במאמרו", שלפעמים אפשר במאמרו ומילה טובה לשני, ממש להחיות מתים, עיי"ש. איתא בחז"ל (מסכת כמוצות דף קי"א ע"ג): "אמר רבי יוחנן, טוב המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב". ואמרו חכמי המוסר בדרך צחות לבאר מאמר זה, הדנה כשאדם בריו, לאחר שאכל סעודה בשירת, לא שייך להרוות צמאונו עם חלב, שכן אסור לו לשתות את החלב עד לאחר שש שעות מאכילת הבשר, ולכן אין המשקהו חלב עוזר לו מאומה, לא כן המלבין שינים לחברו, הוא אומר מילה טובה לחברו, הוא שומע את צרתו ומקשיב לו ועוזר לו, זה טוב תמיד, אין זמן שאי אפשר לעשות כן...

סיפור לי הרה"ח ר' אליעזר יהודה פויגל שליט"א, מנהל כללי של רשת הכוללים דחסידי ראחמיסטריווקא-ארה"ב, שפעם אחת שהה הרבי מראחמיסטריווקא שליט"א בקאנטרי בתחילת ימי החורף, וביום י"א חשוון - יום היארצייט של הרה"ק ה'מאור עינים' ז"ע - ערך שם את שולחנו הטהור. באותה עת נפש בקאנטרי גם כ"ק אדמו"ר מסקולען ז"ע, וכששמע שהרבי מראחמיסטריווקא עורך את שולחנו לכבוד היארצייט, הגיע לשם להשתתף בעריכת השולחן. לאחר הטיש כשיצא הרבי מסקולען, התבטא הרבי ואמר, שהשתתפות הרבי מסקולען בסעודה, היתה לו לזכות ולעונג גדול. כששמעו מקורביו את התבטאותו, נענו ואמרו לרבי, שבצאת הרבי מסקולען מהשולחן הטהור, התבטא באותה מטבע לשון, שהייתה לו ההשתתפות אצל האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א לזכות

והשני שהניחה ע"ג הפלטה ונחרכה, אם הניחה ברשלנות באופן שגרם שהמגבת תחרך, יש לחייבו מדין מזיק, אולם אם הניחה כראוי ואח"כ נפלה ונחרכה, יש לפטור מעיקר הדין, ואמנם נראה לענ"ד, שכיוון המגבת הינה מנכסי הישיבה דהוי כהקדש, א"כ ראוי שישתתף בסכום מסוים בכדי לקנות מגבת אחרת. ויהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא אכ"ר.

היוצא מכל האמור לעיל: שאותה ישיבה שהשאלה את מתחם הישיבה לערוך מסיבת שבת חתן, ואחד הבחורים הביא מגבת מהחדר למטבח שלא ברשות הבעלים, ובחור אחר נתן את המגבת על הפלטה ונחרכה, והאחראי על המקום חסיד על כך שלקחו את המגבת ללא רשות, נראה שמכיון שיש כאן חריזה מועטת של המגבת, אינה נחשבת לשינוי, ולכן הראשון שלקחה והביאה למטבח פטור משום שלא נחשב שינוי.

המסך מעמוד קודם מעייני המשפט - כבר מרשות הבעלים, אולם בניד"ד, יש את הראשון שהוא שואל שלא מדעת, מכיון שהחפץ לא יצא מרשות הבעלים, וכ"כ בהגהה' ברוך טעם (לי"ס סי' ל"ג) שבשואל שלא מדעת החפץ עדיין ברשות בעליו למכירה, וגם קנין גזילה שיש לשואל שלא מדעת, נראה שיש לחייבו גם את השני.

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" צדק צדק ורחוק הלך אחר בית דין פה... (מנהדן לב)

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צואות | ירושות | הסכמי גרושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | שלום בית

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", בד"צ "יורה דעה", וראש כולל הוראה ודיינות "אורות חיים ומשה" אשדוד

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א

ובהרכב הדיינים המצויינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א

ראש כולל הוראה ודיינות "חוקיו ומשפטיו לישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברוך ירושלים הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

סניפי ביה"ד:

שפת אמת 5 ביי"ש

האדמו"ר נובעלז 39 אשדוד

לפתיחת תיקים ושאלות בטלפון

054-8416719

טלפקס: 02-9990043

העלון יוצא לאור להצלחת הגה"צ נשיא מוסדות אורות חיים ומשה

הרה"ג דוד חנניה פינטו שליט"א

ולע"נ מרת אימו הצדקת מודלן מזל בת מוחה שמחה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.